

ŞAIQIN ÇAP OLUNMAMIŞ BİR ŞERİ

1913-cü ildə "Nəşr-maarif" cəmiyyətinin maddi yardım və köməyi ilə onun fəal üzvlərindən olan İsabey Aşurbəyovun "Kaspi" mətbəəsində "Şəhid mərhum Fazil əlhac molla Ruhulla Axundun əhvalatına dair məcmuədir" adlı kitab nəfis şəkildə çap olunmuşdur. Mərhumun oğlu, XX əsrin əvvəllərində dövrü mətbuatda maraqlı publisist məqalələri və teatra dair resenziyaları ilə çıxış edən Məmmədsadiq Axundovun tərtib etdiyi həmin kitabın cildinə ondan gələn gəlirin mərhumun məqbərəsinin tikintisinə sarf olunacağı qeyd edilmişdir. Kitabda Bakı vilayətinin qəzisi Axund Mirhəməd Kerimağa müqəddimə yazmış və Hacı molla Axund Ruhullanın din və maarif sahəsində gördüyü işlərə qiymət vermişdir. (Axund Molla Ruhulla haqqında bax: Rəuf Sadiqov, Molla Ruhulla Məmmədzadə, "Respublika" qəzeti, 2000-ci il 19 fevral) haqqında danışdığımız kitabda Hacı molla Axund Ruhullanın geniş tərcüməyi-halı, dövrü mətbuatda dərc olunmuş məqalələrindən, habelə çıxış və nitqlərindən nümunələr verilməklə yanaşı, onun haqqında XX əsr Azərbaycan mədəniyyətinin görkəmli simalarının məqalələri və xatirələri də verilmişdir. Bunlardan publisist - jurnalist Sənətulla İbrahimovun, görkəmli ədib və dramaturq Ə. Haqverdiyevin, jurnalist və ictimai xadim Ağababa Yusifzadənin, ədəbiyyatşünas-tənqidçi, maarif xadimi Firudinbəy Köçərlinin, böyük ziyalı və publisist, ictimai xadim Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin və başqalarının yazılarını göstərmək olar.

Kitabda mərhumun ölümü ilə əlaqədar olaraq ona həsr olunmuş bir sıra şeirlər də dərc olunmuşdur. Bunlardan Mircəfər Seyidzadənin Bakı rus-müsəlman məktəblərinin müəllim və müəllimləri adından yazılmış və mərhumun cənəzəsi üstündə oxunmuş şeir, habelə Əliabbas Müznibin, Əli Razi Şamçızadənin, Acizin, Çakərin, Əlisəttarın şeirləri də verilmişdir.

Gözləndirilən kimi, Gəzəl lirik şair və görkəmli pedaqoq, XX əsr Azərbaycan romantizminin görkəmli nümayəndəsi Abdulla Şaiq da Hacı molla Axund Ruhullanın ölümünə şeir həsr etmişdir. Həmin şeirin Abdulla Şaiqin heç bir kitabına salınmadığını və onun yazıçısının gələcək tədqiqatçıları və eyni zamanda sevimli oxucuları üçün maraqlı olacağını nəzərə alaraq, şeiri bütövlükdə təqdim etməyi özü-müzə borc bilirik.

Rəuf SADIQOV,
filologiya elmləri
namizədi.

ŞƏHİD DƏST CƏHALƏT OLAN HACI AXUNDUN RUHUNA İTHAF

Uçar havada xəbiş ruh, uçar, uçar və durar,
Səmayə, yerlərə, insanlara həsədlə baxar.
Baxar, baxar, əzəmət həm səadət çəkəməz.
O ruh, xalqa, haqqa, səmayə baş əyməz.
Uçar yenə gögə toğru o anda qəhrullah
Enər, qanatlarını sındırır onun nəgəhl!
O ruh nəfəsinə tabe və kəndinə məğrur,
O ruh ki, həqdən büsbütün mənfur.
O ruhi ki, yerdə fəna şum toxumlar saçıyor,
Dərin-dərin uçurumlar fəlakətə açıyor.
O ruh sevməyirdi ədaləti, həqqi,
O ruh sevməyirdi şu nur ilə şəfaqət!
O ruh düşmən idi yerlərə səmavətə,
O ruh düşmən idi xalqa, ibadətə.
O ruh düşmən idi həqqi göstərən bəşərə
O ruh çəkmədə xəlqi qaranlığa, küfrə.
O ruh rəhmət həqdən bütün-bütün məyus
O ruh şəqilərə, qatillərə olur mənus.
Gecə olunca, qaranlıqda kök yüzündə durar,
Qara qanatlarını səs edər kimi çarpar.
Məhib səsle bütün xəlqi əmrinə çağırır
Qoşar o səmtə şərqə şəxslər gürü-gürü
Görünce onları xürrəm olur səmada o ruh

O tabeliyinə şeytanlığı edər tələqin,
Səmada saf-mələik oxur ona təlin

Siz, ey ruha pərəstiş edən səfil məxluq!
Siz, ey ruhi-xəbisin cidasına mərzuq!
Siz, ey cəhalətə, küfrə əsr olan insan!
Siz ey, güruhi şəqi sibti ümməti şeytan.
Müda-qətli şəqavət, nə yol, nə məslək bu?
Bu məsləkə, bu yola lənət, ey xəbis, tful
Siz, ey dəni, şümür mulcən oğluna yoldaş,
Açıq fikirli, düha səcdə ələyən bir baş.
Hənzur səcdə ikən nasıl şəhid edilir?
Sizə bu əmr olunan dinmi? Yolmudur gedilər?
Əlindəki o dəmir alət cinayətdən
Qatı yürəkli ləyin, dur feyzi-rəhmətdən.
Axır sizə ölüb öldürmənin nə zövqü, ah!
İnanmayırınız? Yoxmu, yoxmu qəhrullah?
Zaman olur ki, sizi qəhrilə qamçılayar
Əzər qəzəbləri altında işte taptalayır.
Uzaqda sürməz dəhşətli bir zaman yetişir,
Xəbis ruhunuza eləram bunu təbşir.
Bir azda şimdiki Sizi oxşayam, şəhid babamızı!
O şanlı məsləkinizdə çalışdınız yalnız.
Siz, ey mücahidi-din, qəhrəman bihəmta!
Vətən və millətin uğrunda, ey şəhid düha!
Cəhalətə bütöv qüvvənilə çarpışaraq,
Qaranlığı, ərəmi, zülmü dəfə qalxışaraq,
Mətanət ilə müdamən çalışdınız da, fəqət,
Nə etdi bax, Sizə axırda işte kor millət.
Vücudi-pakinizə vurdu bir neçə qurğuşun.
O ruhi-pakinizi işte təhniyyət edərək
Qanatlarında səmayə götürdü fövci-mələk.
Yaxardı həzrəti-həqdən o ruha nur, rəhmət.
İnan, inan buna, ey qəhrəman din millət!
O şanlı naminizə aləmdə ölməyib qalacaq
O qatilin adı lənətlər ilə yad olunacaq.

Abdulla Şaiq Talibzadə.

LÜĞƏT

Bihəmta — tayı-bərabəri olmayan, misli, bənzəri olmayan.
Qəhrullah — Allahın qəzəbi; Allahın hiddətinə gəlmək.
Mənus — alışmış, isinişmiş, adət və verdiş edilmiş.
Mənfur — nifrət edilən, sevilməyən, iyrenc.
Müda-qətli — çaxır, şərab qətli
Səməvət — göylər, asiman,
Sibti-ümmət — millətin nəsli, əcdadı.
Təbşir — muştuluq vermə, şad xəbər gətirmə.
Təlin — lənət oxuma, lənətləndirmə.
Təhniyyət — təbrik etmə, mübarəkbadlıq etmə.
Feyzi-rəhmət — rəhmət ləzzəti, rəhmət həzzi.
Şəqavət — bədbəxtlik, şərr iş, yaramazlıq.